

самоврядування, багато в чому визначають життєздатність та соціальні перспективи випускників школи: формують активну життєву позицію, лідерські якості, організаторські уміння і навички, досвід співробітництва з однолітками та дорослими.

Педагоги (усі керівники закладів, 83% учителів) відзначають дієвість системи учнівського самоврядування, проте, лише половина старшокласників (49%) згодні з цією думкою, чверть старшокласників (24%) вважають її формальною.

Більше третини учнів 10-11-х класів (36%) ніколи не залучались до обговорення питань, пов'язаних із життям школи. Так, 64 % відповіли, що вони не брали участь у вирішенні питань щодо тематики гуртків, клубів за інтересами, спортивних секцій тощо, які мають функціонувати в школі; 47 % – питань організації дозвілля школярів. Кожен четвертий старшокласник зазначив, що педагоги не дослухаються до думки учнів при обговоренні питань, що стосуються шкільного життя (рис. 2).

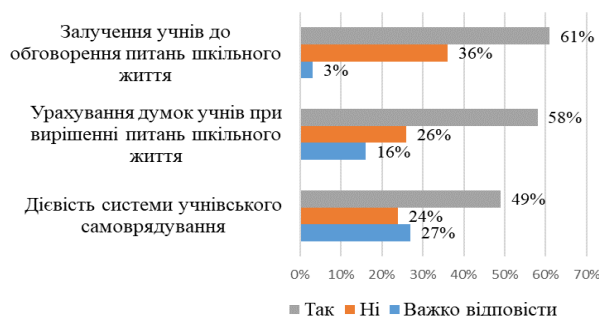

Рисунок 2. Залучення учнів до системи самоврядування (відповіді учнів 10-11-х класів,

У суспільстві не існує повної одноманітності інтересів щодо освіти. На сьогодні відсутнє розмаїття мережі закладів освіти, альтернативних освітніх програм. Існує невідповідність між потребами суспільства та пропозиціями на ринку освітніх послуг. Закон України «Про повну загальну середню освіту» регламентує існування різних типів закладів загальної середньої освіти, надає можливість

створення закладів спеціалізованої освіти (наприклад, мистецький ліцей, спортивний ліцей, науковий ліцей тощо). Відтак, сучасна школа повинна перетворитися на потужну освітню установу з власним індивідуальним іміджем, що дасть можливість закладу освіти зайняти гідне місце на ринку освітніх послуг громади.

О. БОРИСЕНКО

СТАН ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОЛОНГАЦІЇ НУШ В КЛАСАХ ОСНОВНОЇ ТА СТАРШОЇ ШКОЛИ

Філософія Нової української школи (НУШ) що заснована на поєднанні особистісно-орієнтованого навчання, діяльнісного та компетентнісного підходів є інтегральною основою для реформування вітчизняної освіти. Реалізація основних принципів НУШ в закладах освіти забезпечують педагогічні працівники, які скеровують, організовують та координують набуття учнями компетентностей, необхідних для успішного вирішення ними навчальних і життєвих завдань, успішної самореалізації в суспільстві.

Упровадження ідей НУШ в практику роботи учителів основної та старшої школи є процесом поступовим, проте вже зараз педагогічні працівники, які працюють в 6-11-х класах активно залучають учнів до нових форм, методів, структури навчання, що передбачені освітньою реформою.

З метою визначення стану готовності педагогів до пролонгації НУШ Сумським ОІППО був проведений моніторинг, що дав змогу оцінити рівень сформованості компетентностей вчителів щодо реалізації принципів та компонентів НУШ у базовій та старшій школі.

У моніторингу стану готовності педагогів до пролонгації НУШ взяли участь 824 респонденти (заступники директорів, вчителі та учні) 12 міських та селищних закладів загальної середньої освіти області. Дослідження проводилось методом анкетування різних категорій респондентів, результати якого розглядалися у порівнянні.

Системна трансформація, яка відбувається у вітчизняній сфері освіти всіх рівнів, зумовлена, насамперед, невідповідністю її стану сучасним запитам з боку особистості, суспільства, потребам ринку праці та економіки. На думку більшості опитаних педагогів сучасний зміст освіти відповідає вимогам сьогодення лише частково та потребує докорінних перетворень. При цьому всі заступники директорів (31% – повною мірою, 69% – частково) та 93% учителів основної та старшої школи (42% – повною мірою, 51% – частково) переконані, що зміни, обумовлені реформою НУШ, можуть суттєво покращити якість шкільної освіти.

Педагоги зазначили, що основними змінами, на які вони чекають, є розвиток зацікавленості та підвищення мотивації учнів до навчання (100%), покращення матеріально-технічної бази закладів освіти (100%), покращення співпраці між усіма учасниками освітнього процесу (75%), створення умов для самовираження, саморозвитку учнів (75%), надання більшої свободи у діяльності вчителя (57%), зростання мотивації вчителів до роботи (50%).

Данні моніторингу свідчать, що педагоги систематично опрацьовують базові документи НУШ, ознайомлюються з теоретико-методичними аспектами організації процесу навчання, вимогами до компетентностей учителя у контексті актуальних ідей реформування освітнього процесу. За відповідями 92% учителів, які працюють в класах основної та старшої школи, вони пройшли спеціальну підготовку щодо навчання учнів за стандартами НУШ, переважно у Сумському ОІППО. Окрім того, респонденти зауважили, що поглибленню їхньої обізнаності щодо основних положень Концепції «Нова українська школа» також сприяють семінари-навчання та вебінари, онлайн-навчання, інформація офіційного сайту Міністерства освіти і науки України, настанови консультантів центру професійного розвитку педагогічних працівників.

Успішність упровадження освітніх реформ тісно пов'язана з професійним розвитком учителів. Специфіка освітньої діяльності ставить ряд вимог до особистості педагога, його професійних якостей. Опитані заступники директорів високо оцінили рівень сформованості окремих компетентностей учителів основної та старшої школи досліджених закладів освіти. Найвищим, на думку усіх респондентів, є рівень сформованості соціальної та громадянської компетентностей, культури самовираження учителів (рис.1).

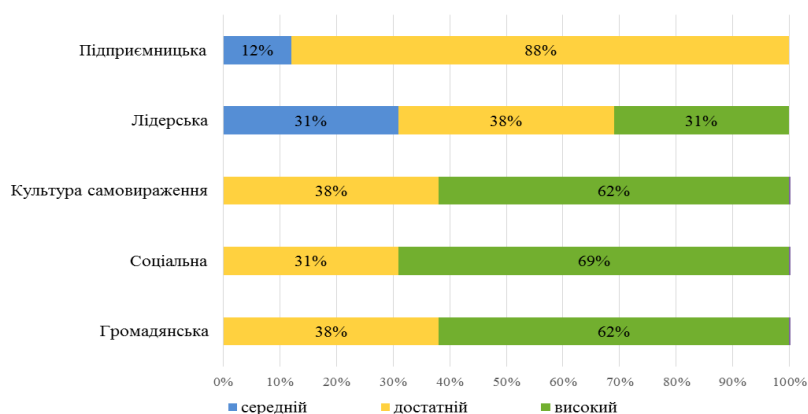

Рисунок 1. Рівень сформованості загальних компетентностей учителів основної та старшої школи (за відповідями заступників директорів)

У сучасних умовах радикально змінюється статус учителя, його освітні функції, зростають вимоги до його професіоналізму.

Заступникам директорів досліджених закладів було запропоновано оцінити сформованість професійних компетентностей учителів основної та

старшої школи за напрямками їхньої педагогічної діяльності. Як свідчать результати опитування, рівень сформованості професійних компетентностей учителів представники адміністрації оцінили виключно достатнім та високим рівнями.

Серед компетентностей, що відносять до такого напрямку діяльності учителів, як навчання учнів змісту навчальних предметів, найкраще сформованою 81% заступників директорів вважають мовно-комунікативну, оцінивши її розвиток високим рівнем. Предметно-методична компетентність учителів основної та старшої школи була оцінена 57 % опитаних достатнім рівнем.

На думку заступників директорів, професійні компетентності вчителів, що пов'язані зі встановленням партнерської взаємодії між різними суб'єктами педагогічної діяльності, сформовані, переважно, на високому рівні (від 56% до 75% відповідей респондентів). Здатність учителів до рівноправної та особистісно орієнтованої взаємодії з учнями, залучення їхніх батьків до освітнього процесу на засадах партнерства 75% опитаних оцінили високим та 25% – достатнім рівнями. Розвиток емоційно-етичної та психологічної компетентностей високим рівнем оцінили 56% та 69% респондентів відповідно.

Одним із завдань НУШ є створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, адже саме воно визначає обставини під впливом яких формується особистість учня. На думку 62% заступників директорів, найбільш розвиненою професійною компетентністю учителів цієї сфери діяльності, є здоров'язбережувальна компетентність. Водночас, розвиток інклюзивної та

проектувальної компетентностей учителів основної та старшої школи опитані оцінили достатнім рівнем.

За оцінкою заступників директорів, професійні компетентності учителів сфери управління освітнім процесом, сформовані, переважно, на достатньому рівні, за виключенням організаційної компетентності учителів, яку 62% респондентів оцінили високим рівнем.

Важливим напрямом НУШ є безперервний професійний розвиток педагогічних працівників. Компетентності, пов'язані з цим видом діяльності, заступники директорів оцінили достатнім (від 31% до 50%) та високим (від 50% до 69%) рівнями. Отже, переважна більшість учителів досліджуваних закладів освіти проводять професійно-особистісну самооцінку, прогнозують та аналізують результати своєї професійної діяльності, ефективно будують траєкторію власного професійного саморозвитку.

Основними компонентами НУШ є компетентнісний підхід до навчання, дитиноцентризм, педагогіка партнерства, наскрізний процес виховання цінностей. Готовність учителів до впровадження в практику роботи зазначених вище компонентів оцінювалась заступниками директорів та самооцінювалась учителями. Як показав проведений аналіз, результати оцінювання обох категорій респондентів є різними (таблиця 1).

Таблиця 1

Готовність учителів до впровадження компонентів НУШ (у %)

Компоненти НУШ	Рівні оцінювання, самооцінювання							
	Низький		Середній		Достатній		Високий	
	заступники директорів	учителі	заступники директорів	учителі	заступники директорів	учителі	заступники директорів	учителі
Компетентнісний підхід	–	1	12	18	38	55	50	26
Педагогіка партнерства	–	1	12	12	32	27	56	60
Дитиноцентризм	–	2	12	18	6	42	82	38
Наскрізний процес виховання цінностей	–	1	12	12	13	53	75	34
Інтегроване навчання	–	2	18	19	64	57	18	22
Моделювання уроків, завдань, запитань з використанням наскрізних змістових ліній	–	1	12	20	75	57	13	22

На думку більшості заступників директорів, готовність учителів до впровадження в практику роботи вказаних вище компонентів НУШ відповідає, переважно, достатньому та високому рівням.

Високим рівнем 82% опитаних заступників директорів оцінили готовність учителів до реалізації в освітньому процесі принципу дитиноцентризму, адже він є однією із ключових засад реформи сучасної школи. Погодилися з такою оцінкою 38% учителів; 20% опитаних оцінили свою готовність до реалізації ідеї дитиноцентризму середнім та низьким рівнями.

Базою для успішної взаємодії дитини із суспільством є наскрізний процес виховання загальнолюдських цінностей (чесності, поваги, гідності, поваги до культурної спадщини, патріотизму тощо). Готовність учителів основної та старшої школи до наскрізного процесу виховання, на думку обох категорій педагогічних працівників, є різною – 75% заступників директорів оцінили її високим рівнем, з чим погодилися 34% учителів.

Результати анкетування педагогічних працівників свідчать, що одним із проблемних для реалізації компонентів НУШ, педагогічні працівники назвали запровадження інтегрованого навчання. Так, 18% заступників директорів та 19% опитаних учителів вважають, що ефективно використовувати інтегрований підхід до навчання учнів змісту освітніх галузей готові лише на середньому рівні. Відтак, інтегроване навчання є певним викликом для педагогів, адже вимагає від них уміння навчати по-новому, – інтегрувати зміст, шукати цікаві форми подачі матеріалу, дослухатися до потреб учнів.

Певним засобом інтеграції є використання наскрізних змістовних ліній, що допомагають формуванню в учнів уявлення про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання на практиці. Моделювання уроків, завдань, запитань із використанням наскрізних змістовних ліній (екологічна безпека, громадянська відповідальність, здоров'я і безпека, підприємливість і фінансова грамотність) є звичайною практикою для учителів

основної і старшої школи, проте, готовність педагогів до реалізації цього компонента НУШ 75% заступників директорів оцінили достатнім рівнем. Із такою оцінкою представників адміністрації погодилися 57% учителів.

Складовою концепції НУШ, спрямованою на те, щоб побудувати довіру між школою, дітьми, батьками та суспільством, є педагогіка партнерства, що ґрунтується на засадах рівності та співпраці усіх суб'єктів педагогічної діяльності. Як зазначили 56% опитаних заступників директорів закладів загальної середньої освіти, учителі основної та старшої школи реалізують зазначену систему стосунків на високому рівні. Більшість опитаних учителів (60%) оцінили власну здатність установлювати рівні партнерські відносини з учнями, їхніми батьками та іншими членами педагогічного колективу, також, високим рівнем.

Як повідомили 80% опитаних учителів основної та старшої школи, вони достатньо підготовлені до впровадження в практику своєї роботи основних ідей НУШ та навчають учнів з урахуванням дитиноцентризму, ціннісного виховання, інтегрованого навчання, компетентнісного підходу тощо.

Компетентнісний підхід у навчанні в системі НУШ є основою для формування в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності у певній сфері. У ході моніторингового дослідження учителям (незалежно від їхнього фаху) було запропоновано оцінити рівень власних здібностей щодо формування в учнів компетентностей базової освіти. Як свідчать результати анкетування, найвищу оцінку (високий і достатній рівні) учителі дали своїм здібностям щодо розвитку вільного володіння державною мовою (93%), культурної компетентності (86%), громадянської та соціальної компетентностей (84%). Переважно достатнім рівнем, респонденти оцінили власні здібності до формування підприємницької та фінансової грамотності (56%), екологічної (47%), інноваційної компетентностей (47%) (рис. 2).

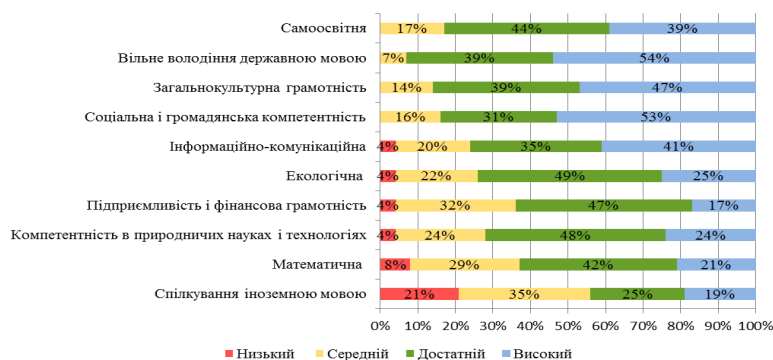

Рисунок 2. Самооцінка рівня готовності вчителів до формування в учнів ключових компетентностей базової освіти (у %)

Здатність спілкуватися іноземною мовою, здібності до формування математичної, підприємницької та фінансової компетентностей, була оцінена частиною респондентів (від 21% до 4%) низьким рівнем. Як припущення, – це може бути пов'язано з тим, що вчителі основної та старшої школи вважають, що в межах своєї предметної галузі не можуть розвивати всі компетентності, а інтегроване навчання не використовується ними у педагогічній практиці.

Успішність роботи вчителів над формуванням компетентностей школярів підтверджується відповідями учнів на запитання щодо усвідомлення ними важливості знань, умінь та навичок, яких вони набули під час навчання в школі. Так, 84% опитаних вважають, що мають знання, які їм допомагають вирішувати навчальні та життєві проблеми, а завдання, які вони отримують у школі, часто пов'язані з повсякденним життям. Проте, близько третини учнів зазначили, що не знають, як будуть використовувати на практиці отримані у школі знання.

Відповіді більшості (від 93% до 65%) учнів свідчать про ефективну роботу вчителів із формування у них інформаційно-комунікаційної, мовної, природничої, екологічної компетентностей, фінансової грамотності. Більшість (88%) респондентів усвідомлено ставляться до необхідності вивчати іноземну мову. Зазначили, що в школі їх навчають навикам правильного поведіння у суспільстві, формують громадянську відповідальність 93% респондентів.

Більшість учнів (88%) мають гарно сформоване уміння критично мислити, адекватно оцінюють свої

здібності та особистий внесок у суспільну діяльність. Мають сформоване уміння логічно обґрунтовувати власну позицію 90% опитаних школярів; легко добирають для цього аргументи та застосовують на практиці логічні міркування як засіб вирішення суперечливих питань 87% учнів. Не соромляться пропонувати свою допомогу іншим, виявляють толерантність та намагаються у спілкуванні бути ввічливими, – близько 83% учнів. Уміють доказово міркувати та пояснювати свої дії, доводити істинність чи хибність тверджень, – 80% опитаних.

Отже, «Нова українська школа» є ключовою реформою вітчизняної системи освіти, яка ставить перед педагогами основної та старшої школи все більше викликів. За нових освітніх умов зростають вимоги як до особистих якостей педагогів так і до рівня сформованості професійних компетентностей учителя, здатності організовувати та скеровувати освітній процес таким чином, щоб кожний учень незалежно від його здібностей, талантів, навчальних досягнень почував себе в закладі освіти захищено і комфортно, набував тих знань, умінь і навичок, які допоможуть йому успішно реалізувати себе у майбутньому.

Учителі основної та старшої школи сьогодні стоять на порозі нового для себе шляху, проте, як доводить проведений моніторинг, вже успішно опановують прогресивні методики викладання, переходять до інтегрованого та проєктного навчання, знаходять дієві механізми взаємодії з учнями та їхніми батьками, ефективно формують ключові компетентності учнів нової української школи.

